

Poticajno okruŕnje za razvoj djece rane dobi

Baković, Tina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:739024>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-03**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
PETRINJA

Tina Baković

POTICAJNO OKRUŽJE ZA RAZVOJ DJECE RANE DOBI

Završni rad

Petrinja, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
PETRINJA

ZAVRŠNI RAD

IME I PREZIME PRISTUPNIKA: TINA BAKOVIĆ

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: POTICAJNO OKRUŽJE ZA RAZVOJ DJECE RANE
DOBI**

MENTOR: doc. dr. sc. Edita Rogulj, doc.

SUMENTOR: Anabela Kunert, mag.praesc.educ.

Petrinja, rujan 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SUVREMENO DIJETE I DJETINJSTVO	2
3. RAZVOJ DJECE RANE DOBI	2
3.1. RAZVOJ MOTORIKE.....	3
3.1.1. GRUBA MOTORIKA	3
3.1.2. FINA MOTORIKA.....	4
3.2. RAZVOJ SPOZNAJE	4
3.3. RAZVOJ GOVORA.....	5
3.4. EMOCIONALNI I SOCIJALNI RAZVOJ.....	5
4. POTICAJNO OKRUŽJE	8
4.1. POTICAJNO OKRUŽJE U OBITELJI.....	9
4.1.1. RODITELJSKI STILOVI.....	10
4.2. POTICAJNO OKRUŽJE U VRTIĆU	11
4.2.1. ULOGA STRUČNOG TIMA VRTIĆA	12
4.2.2. ULOGA ODGOJITELJA	12
4.2.3. POTICAJNO VREMENSKO OKRUŽJE	14
4.2.4. POTICAJNO PROSTORNO-MATERIJALNO OKRUŽJE	14
4.2.5. CENTRI AKTIVNOSTI.....	16
4.2.6. POTICAJNO OKRUŽJE UZ VRŠNJAKE	18
4.2.7. SOCIJALNE KOMPETENCIJE	20
4.2.8. SURADNJA RODITELJA I ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE	21
5. ZAKLJUČAK	23
6. LITERATURA	24

SAŽETAK

Stvaranje poticajnog okruţja za djecu rane dobi u obiteljskom i obrazovnom okruţju te suradnja između njih iznimno su vaţni za dobrobit djeteta. Dijete prvo uspostavlja socijalni kontakt unutar obitelji. Kvaliteta obiteljskih odnosa, roditeljski stil i kućno ozraĉje znaĉajno utjeĉu na djetetov kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj. Uz obiteljski dom, ponekad i veći dio djetetova dana dijete provede u vrtiću. Vrtić pruţa djetetu strukturirane prilike za uĉenje, socijalizaciju i igru izvan obiteljskog doma. Dobro osmišljen vrtićki program potiče dječju znatiţelju, kreativnost i samostalnost. Vrlo je bitno da cijela zajednica vrtića, posebno odgojitelji, osiguraju djeci kreativan, kvalitetan i koristan boravak u vrtiću. Odgojitelji igraju ključnu ulogu između djeteta, obitelji i institucionalnog okruţja. Njihova stručnost i pristup direktno utjeĉu na kvalitetu djetetova iskustva u vrtiću. Odgojitelj igra veliku ulogu i u održavanju partnerstva između roditelja i vrtića. Prostorno-materijalni uvjeti znaĉajno utjeĉu na kvalitetu ţivota, odgoja i uĉenja. Vaţna je i dječja socijalna razvijenost, kao i odnosi s vršnjacima. Prostorni aspekt obuhvaća organizaciju prostora, opreme i materijala, dok vremenska dimenzija naglašava slobodu, fleksibilnost i prilagođavanje vremena individualnim potrebama prema humanistiĉkoj koncepciji. Najvaţnije je da se uvijek polazi od djeteta, uzimajući u obzir njegovu potrebu za istraţivanjem, te njegove mogućnosti i ţelje.

Ključne rijeĉi: dijete, obitelj, odgojitelj, vrtić

SUMMARY

The topic of this paper is creating a stimulating environment for young children in family and educational settings, and the importance of cooperation between them for the child well-being. The child first establishes social contact within the family. The quality of family relationships, parenting style, and home atmosphere significantly influence the child's cognitive, emotional and social development. In addition to the family home, children often spend a large part of their day in kindergarten. Kindergarten provides the child with structured opportunities for learning, socialization, and play outside the family home. A well-designed kindergarten program encourages children's curiosity, creativity, and independence. It is very important that the entire kindergarten community, especially educators, provides children with a creative, quality, and beneficial stay in kindergarten. Educators play a key role between the child, family, and institutional environment. Their expertise and approach directly affect the quality of the child's experience in kindergarten. The educator also plays a major role in maintaining partnerships between parents and kindergarten. Spatial-material conditions significantly affect the quality of life, upbringing, and learning. Children's social development relationships with peers and are also important. The spatial aspect includes the organization of space, equipment, and materials, while the time dimension emphasizes freedom, flexibility, and adapting time to individual needs according to a humanistic concept. The most important thing is to always start from the child, taking into account their need for exploration, as well as their abilities and desires.

Keywords: child, educator, family, kindergarten

1. UVOD

Rano djetinjstvo je doba konstruiranja spoznajnih i akcijskih sustava koje će djeca u kasnijem životnom razdoblju dograđivati i mijenjati aktivnim korištenjem. Ono predstavlja temelj za cjeloživotno učenje i osobni rast. „Za istraživanja i otkrivanja djelovanjem, igrom, oponašanjem i učenjem treba mu poslužiti njegovo cjelokupno, poticajno ljudsko o predmetno okružje, sa svim svojim sadržajima, uključujući i pozitivno ozračje“ (Došen Dobud, 2016: 96).

Da bismo mogli kvalitetno sudjelovati u razvoju djeteta, moramo znati prepoznati njegove potrebe i mogućnosti s obzirom na stupanj razvoja. Trebamo raditi na djetetovom emocionalnom, spoznajnom, motoričkom razvoju, te govoru. U prvim godinama djetetova života, odnosno do polaska djeteta u vrtić, obitelj ima posebno važnu ulogu u djetetovu životu. Osim obiteljskog okružja, koje zastupa velik dio života djeteta u ranom djetinjstvu, veliku ulogu ima i vrtić. Da bi dijete bilo u skladu sa svojim razvojem, da bi bilo sretno i aktivno, potrebna je kvalitetna okolina za dijete. Odgojitelji su ti koji imaju ključnu ulogu u poticanju kvalitetnog razvoja zato što djeluju u neposrednom radu s djecom. Za njihov kvalitetan rad potrebno je stalno unaprjeđenje znanja i shvaćanje djeteta kao individue, prepoznajući njegov potencijal i unaprjeđivati njegovo znanje. Centri aktivnosti te poticaji koje odgojitelji pružaju djeci razvijaju njihovu maštu, potiču kreativnost, socijalizaciju djece te bolji osjećaj u skupini. Vrijeme ima također iznimnu ulogu u poticajnom razvoju djeteta, ponajviše zbog fleksibilnosti. Važno je sukladno dječjim potrebama mijenjati rutine, a ne strogo pratiti iste. Prostor često nazivamo trećim odgojiteljem. Prostor u kojem dijete boravi u vrtiću treba biti nalik obiteljskom i dijete se u njemu treba osjećati ugodno. Socijalizacija djece veoma je važna, a na nju utječu svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa, kao i sama djeca. Najvažniji prediktor za zdrav razvoj djece u vrtiću i izvan njega je suradnja roditelja, odgojitelja, stručnog tima te svih koji sudjeluju u odgoju djeteta. Njihovom međusobnom suradnjom djeca ostaju uvijek na prvom mjestu, njihovo mišljenje se uvažava te im se pruža kvalitetan rast i razvoj. Razumijevanje kako poticajno okružje djeluje na dijete ključno je za stvaranje holističkog pristupa ranom odgoju i obrazovanju. Obitelji i odgojiteljima, kao i cijelom odgojno-obrazovnom sustavu cilj je pružiti sveobuhvatan pregled faktora koji oblikuju rane godine djetetova života, naglašavajući važnost individualiziranog pristupa koji uvažava jedinstvene potrebe i potencijale svakog djeteta.

2. SUVREMENO DIJETE I DJETINJSTVO

Prema suvremenim shvaćanjima djeteta, koje navodi Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014), dijete je cjelovito biće te je takvo i njegovo učenje. Samim time se i odgojno-obrazovni proces oblikuje cjelovito. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) dijete smatra istraživačem i aktivnim stvaraocem znanja. Djeca uče u igri te uz istraživačke i druge aktivnosti koje su za njih svrhovite, tj. neposrednim iskustvom s raznovrsnim resursima učenja. Nacionalni kurikulum također navodi da je dijete socijalni subjekt sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom, kreativno biće sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima te aktivan građanin zajednice. Prema Novoj paradigmi djetinjstva, dijete je osobnost već od rođenja i treba ga ozbiljno shvaćati i poštovati. Dijete nije objekt u odgojnom procesu, već je socijalni subjekt koji participira, konstruira i u velikoj mjeri određuje svoj vlastiti život i razvoj. Djetinjstvo nije samo pripremna faza za budući život, već je životno razdoblje koje ima svoje vrijednosti i svoju kulturu te je to proces socijalne konstrukcije, koji djeca i odrasli zajednički izgrađuju. „Ne postoji univerzalno dijete, kao što ne postoji ni univerzalno djetinjstvo.“ NKRPOO (2014). Suvremena slika o djetetu polazi od stava da je dijete biće bogato kompetencijama. Ono ima mogućnost uporabe raznih simboličkih jezika (likovnog, glazbenog, motoričkog, istraživačkog, dramskog...). Malo je dijete veliki istraživač, ističe autorica Došen Dobud (2005). Djetinjstvo je važan razvojni, sociokulturni i pedagoški kontekst. U razdoblju ranog djetinjstva isprepliću se različiti utjecaji na dijete (skrb, odgoj, učenje, zdravstvena zaštita i drugo). Oni su međusobno povezani i jednako važni sa stajališta cjelokupnog razvoja, navodi autorica Došen Dobud (2005). Maleš (2011) spominje kako je u suvremenoj pedagogiji djetinjstva dominantna slika aktivnog i kompetentnog djeteta, koje se sve više na sasvim individualan i biografski jedinstven način uključuje u socijalni kontekst.

3. RAZVOJ DJECE RANE DOBI

Dječja psihologija uključuje znanja iz različitih područja koja se bave tjelesnim, kognitivnim, emocionalnim i socijalnim razvojem djeteta. Pored ovih područja, obuhvaćena su i razvojna razdoblja i faze koje odgovaraju trenutnom stupnju razvoja

djeteta. Razne teorije razvoja nude okvir za promatranje dječjeg ponašanja i služe kao temelj za praktične mjere s ciljem boljeg razumijevanja djetetova razvoja i određivanja odgovarajuće podrške. „Ključni razlog za poznavanje razvojnih karakteristika, slijeda faza i specifičnosti djeteta u svakoj fazi je stvaranje optimalnih uvjeta za razvoj u djetetovoj okolini“ (Čudina-Obradović i suradnici, 2004: 14). Djetetov razvoj obuhvaća motorički, spoznajni, govorni, emocionalni i socijalni razvoj, kao i razvoj igre, likovnih te glazbenih sposobnosti. Odgojitelji trebaju prepoznati i pravovremeno reagirati na bilo kakva odstupanja u bilo kojem od ovih područja, navode autorica Čudina-Obradović i suradnici (2004).

3.1. Razvoj motorike

Razvojem motorike smatramo djetetovu vještinu za smislenu i svrhovito korištenje vlastitog tijela. Razvoj se može pratiti kroz držanje tijela, kretanje i baratanje predmetima. Motorički razvoj dijelimo na grubu i finu motoriku (Starč i suradnici, 2004)

3.1.1. Gruba motorika

Findak (1995) navodi kako urođena potreba za kretanjem ne samo da pruža djetetu zadovoljstvo i zabavu, već ima i značajnu ulogu u održavanju ravnoteže tijela, sprječavajući atrofiju mišića i ligamenata te razvoj tjelesnih malformacija i deformiteta. Biotička motorička znanja, koja obuhvaćaju prirodne oblike kretanja, omogućuju nam uspješno savladavanje prostora i prepreka, kao i pružanje otpora. Autor navodi kako se motorika odnosi na sve oblike kretanja koje čovjek koristi za savladavanje prostora. Motoriku možemo podijeliti na filogenetske i ontogenetske oblike kretanja. Filogenetski su definirani nasljeđem te uključuju hodanje, trčanje, skakanje, puzanje i penjanje. Ontogenetski se stječu učenjem tijekom razvoja i uključuju aktivnosti poput plivanja, skijanja, klizanja i vožnje bicikla. Dakle, motorika se ogleda u dječjem istraživanju pokreta.

Autorica Došen Dobud (2016) navodi kako se dijete manipulirajući predmetima oko sebe dovodi do iskustva o njegovim osobinama, međusobnim odnosima, dijete manipulira vlastitim mogućnostima sa svojim tijelom. To kod djeteta dovodi do bolje koordinacije pokreta te veće spretnosti.

Napominje i da u drugoj godini priličan dio djece uspijeva održavati ravnotežu, trče iako imaju poteškoće pri zaustavljanju, bacaju i hvataju loptu, grade toranj. Kod mlađe dobne skupine (3-4 godine), djeca su usvojila osnovne prirodne oblike kretanja poput hodanja, trčanja, puzanja, skakanja i penjanja. Njihovi pokreti su sporiji, površniji i manje precizni u prostoru, stoga su i zahtjevi manji. Kako djeca prelaze u srednju dobnu skupinu (4-5 godina), postaju brža, spretnija i preciznija u pokretima. U ovom uzrastu djeca počinju razlikovati pravce kretanja (naprijed-nazad) i lakše se snalaze u prostoru, što omogućava da fizičke aktivnosti traju duže. Kod starije dobne grupe (5-6 godina), djeca postaju još sposobnija za kretanje, jača su i izdržljivija. U ovom periodu djeca izvode pokrete točnije, brže i s boljom prostornom orijentacijom te mogu podnositi duža opterećenja.

3.1.2. Fina motorika

Fina motorika uključuje sitne i precizne pokrete. Omogućuje vještine kao što su hranjenje, odijevanje ili crtanje. Kada govorimo o finoj motorici, mislimo na precizne pokrete malih mišića i mišićnih grupa koji se aktiviraju prilikom izvođenja koordiniranih i delikatnih pokreta ruku, zapešća, prstiju, nogu i lica. Razvoj fine motorike počinje u ranom djetinjstvu, već u prvoj godini života dok je dijete još u fazi dojenčeta. Dijete od godinu dana finu motoriku koristi tako što zna ispustiti predmet, može hodati, stavlja predmete u kutiju i vadi ih van. S dvije se godine dijete služi škarama, voli manipulirati tijestom, plastelinom i sličnim smjesama, koristi pribor za jelo, koji s tri godine može pravilno držati. Također, može složiti slagalicu od 6 dijelova te se samostalno svući i obući. Znatna pomak se vidi s 4 godine kad može izrezati jednostavnije oblike, provlačiti konac kroz pripremljene rupice na materijalu, zavrnuti maticu na vijak. U crteže s 5 godina može unositi detalje, nacrtati i precrtati trokut, naliti sok bez prolijevanja. U 6. godini djetetu je fina motorika veoma razvijena, može pogoditi cilj loptom, namotati konac i slično (Kukovec, 2023).

3.2. Razvoj spoznaje

Prema Starc i suradnicima (2004), spoznajni razvoj obuhvaća mentalne procese kojima djeca nastoje razumjeti i prilagoditi se svom okruženju. U početku dijete percipira samo neposrednu stvarnost oko sebe. Kako vrijeme prolazi, počinje formirati mentalne

predstave koje mu omogućuju prepoznavanje objekata i ljudi i kada nisu u njegovom vidokrugu. Do šestog mjeseca života dijete razvija mentalne zamjene za predmete i događaje iz svoje okoline. U razdoblju između druge i šeste godine najčešće koristi riječi i slike kao te zamjene. Oko svog šestog rođendana dijete stječe misaone sposobnosti kao što su usporedba, analiza i apstrahiranje, što mu pomaže u razvoju pojmova. „Pojmovi djeluju kao zamjene za objekte ili događaje koji nisu njihove slike, ali obuhvaćaju sve predmete sa zajedničkim svojstvima“ (Starc i sur., 2004, str. 20). Spoznajni razvoj djeteta odvija se kroz aktivnu interakciju s okolinom, uz uvjete koji potiču razvoj pažnje i misaonih strategija, kao i kroz tumačenje iskustava. Tijekom svojih aktivnosti poput kretanja, manipulacije predmetima i izazivanja različitih učinaka, dijete postupno primjećuje promjene koje je samo izazvalo, kao i odnose među predmetima, uključujući njihove sličnosti i razlike. Na temelju svoje živčane osjetljivosti, dijete usvaja te informacije i prilagođava se novim iskustvima. Da bi učinkovito ovladalo tim iskustvima, dijete ih mora grupirati u manje slične kategorije i povezivati ih s prethodnim saznanjima. U tom procesu ključna je prisutnost odrasle osobe koja će imenovati, objasniti i obogatiti svaki novi doživljaj novim pojmovima (Starc i sur., 2004).

3.3. Razvoj govora

Razvoj govora je složen proces. Prema Starc i sur. (2014), govor je kompleksna mentalna aktivnost koja ljudima omogućuje korištenje znakova i simbola za izražavanje misli, osjećaja i potreba. Osnovna svrha govora je komunikacija, a sastoji se od riječi. Djeca su prirodno predisponirana za usvajanje govora od rođenja. Zdrava djeca imaju potrebne fizičke i glasovne sposobnosti za učenje bilo kojeg jezika. Međutim, uz te urođene predispozicije, ključno za dijete je da odrasta u okruženju u kojem je govor prisutan. Rano djetinjstvo je krucijalno razdoblje za razvoj govora. Starc i sur. (2004) navode da je posebno važno razdoblje od 18 do 24 mjeseca starosti. Nadalje, razdoblje između druge godine života i puberteta smatra se vrlo osjetljivim za jezični razvoj. Starc i suradnici (2004) ističu kako je ovaj osjetljivi period usko povezan s brzim razvojem živčanog sustava te da je bitno osigurati adekvatnu socijalnu stimulaciju kako bi dijete moglo ostvariti svoje urođene potencijale i ući u fazu verbalne komunikacije. Verbalno razdoblje započinje kada dijete izgovori svoju prvu smisleno formiranu riječ

ili rečenicu. Prije toga, dijete prolazi kroz predverbalno razdoblje, gdje ne koristi riječi, no u tom se vremenskom okviru razvijaju ključni temelji za kasniji govor i jezik. U prva dva mjeseca života dojenče izražava svoje potrebe plačem, što je spontano i refleksno ponašanje. U prvim mjesecima dojenče izražava i svoje reakcije na ugodu ili neugodu plačem. Iako plač nije namijenjen komunikaciji, majka brzo uči prepoznavati različite vrste plača, od blagih nelagoda do intenzivnijih osjećaja, čime se uspostavlja rana emocionalna povezanost. Od otprilike drugog mjeseca života počinje gugutanje djeteta, što je znak zadovoljstva i prirodan dio razvoja. Osmijeh i reakcije okoline potiču dijete na češće gugutanje, što označava početak verbalne interakcije s drugima. Oko šestog mjeseca dijete ulazi u fazu slogovanja, gdje počinje oponašati zvukove koje čuje oko sebe. Slogovi se ponavljaju, a kako se dijete približava prvoj godini, počinju se pojavljivati kombinacije glasova koje su slične stvarnim riječima. Prve riječi pojavljuju se između 12. i 18. mjeseca života, čime započinje verbalno razdoblje. Do kraja druge godine dijete počinje stvarati jednostavne rečenice koristeći telegrafski govor – upotrebljava ključne riječi kako bi poruka bila jasna, dok manje bitne riječi izostavlja. U trećoj godini života vokabular se brzo širi; dijete koristi različite vrste riječi, pravilno diše dok govori i primjenjuje osnovna gramatička pravila. U četvrtoj i petoj godini dijete postavlja brojne upite. U toj dobi dijete često preferira govor pred slušanjem, a kroz pitanja postiže značajan napredak u razumijevanju svijeta oko sebe. Kako se približava šesta i sedma godina, interpretacija glasova postaje preciznija. Dijete koristi sve vrste riječi i rečenice, savladava gramatička načela te se kreće koristiti intonacijom za izražavanje značenja. Razvija se i svijest o jeziku, što čini ovaj period idealnim za različite jezične igre.

3.4. Emocionalni i spoznajni razvoj

Prema Berku (2008), pored motoričkog i kognitivnog razvoja djeteta također postupno razvija odnose prema sebi i ljudima u svojoj okolini. Početni odnosi djeteta su emocionalne prirode i pristižu iz urođenih reakcijskih mehanizama. Do kraja šestog mjeseca života ove osnovne emocije se diferenciraju u šest glavnih: strah, ljutnja, radost, gađenje, tuga i iznenađenje. Dijete polako uči prepoznavati i izražavati emocije drugih ljudi. Snaga ovog odnosa te razumijevanja uvelike ovisi o temperamentu djeteta, koji je oblikovan biološkim predispozicijama i značajno utječe na reakcije okoline prema njemu. Osim genetskih faktora, socijalizacija unutar obitelji i neposrednog okružja igra ključnu ulogu u razvoju djetetove sposobnosti za samoregulaciju emocija. Prema Starc i sur., (2004), temperament je važan faktor u interakciji djeteta s okolinom. „Temperament možemo opisati kao jedinstvene karakteristike djeteta koje se očituju kroz njegovu reaktivnost na okolinu i sposobnost samoregulacije ponašanja“ (Starc i sur., 2004). Temperament se smatra biološki nasljednim i prepoznaje se već u ranoj dobi. Starc i sur. (2004) identificirali su ključne aspekte dječjeg temperamenta u prvoj godini dana života. Oni razlikuju pozitivnu i negativnu reaktivnost. Pozitivna reaktivnost uključuje različite pokrete tijela, izraze sreće i užitka te spontano i reaktivno glasanje. Nasuprot tome, negativna reaktivnost obuhvaća nemir, plakanje i nezadovoljstvo kada djetetove potrebe nisu zadovoljene, te strah i nepovjerenje prema intenzivnim ili nepoznatim podražajima. Autori također razmatraju karakteristike temperamenta u ranom djetinjstvu koje su povezane s djetetovom osobnošću. Pozitivna emocionalnost manifestira se kroz smijeh i izraze radosti u odgovoru na ugodne i zanimljive situacije, dok negativna emocionalnost uključuje nezadovoljstvo, depresiju i teško umirenje. Svjesna kontrola ponašanja odnosi se na sposobnost suzdržavanja reakcija, planiranja ponašanja i održavanja pažnje. Djeca koja pokazuju visok stupanj pozitivne reaktivnosti i emocionalnosti lakog temperamenta obično pomažu roditeljima da se osjećaju sigurnije u svojoj roditeljskoj ulozi i stvaraju čvrstu emocionalnu povezanost. S druge strane, djeca s teškim temperamentom mogu biti teža za razumijevanje zbog manjka pozitivnih reakcija i čestog odbacivanja. Ipak, socijalizacija emocija, koja uključuje promatranje socijalnog okružja, oponašanje emocija i učenje kontrole emocija, može značajno utjecati na emocionalni razvoj djeteta (Starc i sur., 2004).

4. POTICAJNO OKRUŽJE

Dijete je prirodni istraživač, suočeno s nepoznatim svijetom u kojem se nalazi. Njegova prva istraživanja započinju s mogućnostima kretanja u prostoru, gdje može otkrivati i istraživati. Ova potreba za istraživanjem predstavlja osnovu senzorno-motoričkog razdoblja, kada stječe neposredna funkcionalna iskustva koja su ključna za njegovo postojanje, zadovoljavanje osnovnih životnih potreba i daljnji rast i razvoj. (Došen Dobud, 2016). Autorica naglašava da dijete svoje postojanje izražava ne samo kroz reaktivnost na dojmove i poticaje iz okružja, već i na proaktivan način. Ono aktivno provocira poticaje i oblikuje svoj prostor, uspostavljajući komunikaciju između onoga što je objektivno dostupno i onoga što kao subjekt može ponuditi premještanjem u svijet objektivnosti. Svako iskustvo, stečeno istraživanjem, postane temelj za buduća saznanja, učenje i istraživanje. U suvremenom svijetu dijete je okruženo mnogim elementima koji mogu privući njegovu pažnju. Iako se potreba za izražavanjem i otkrivanjem može smatrati inherentnom i hitnom, ona je ipak individualno selektivna i ostvaruje se u skladu s osobnim interesima i motivacijom djeteta.

Prema Jurčević Lozančić (2016), dječja igra uvijek započinje periodom istraživanja objekata i okružja u kojem se nalaze. Ovo istraživanje i upoznavanje s materijalima koji doprinose igri temelj je iste, a zasnovana je na znatiželji i prirodnoj potrebi za učenjem. Stoga je ključno u ranom djetinjstvu stvoriti uvjete koji potiču radost otkrivanja i učenja kroz igru i zanimljive aktivnosti. Slunjski (2008) naglašava kako dobro obrazovno okružje ima velik obrazovni interes jer djeca aktivno uče kroz istraživanje, praktično djelovanje i suradnju s vršnjacima i odraslima. Promišljen izbor materijala igra ključnu ulogu u rastu i razvoju djeteta jer ih potiče na prepoznavanje i rješavanje prepreka koje im se nađu na putu.

4.1. Poticajno okruženje u obitelji

Milanović (2014) ističe da je roditeljstvo emocionalno iskustvo, što potvrđuju prizori iz obitelji, praksa dječjih psihologa u savjetovalištim i vrtićima, te ponašanje i reakcije same djece. Roditelji i obitelj moraju biti kompetentni za odgoj djece. Autorica navodi da dijete u prisutnosti nekompetentnih roditelja razvija subjektivni osjećaj kontrole nad roditeljskim ponašanjem, ali istovremeno osjeća objektivnu nemoć u kontroliranju vlastitih emocija, ponašanja i postupaka. Visković i Višnjić Jevtić (2019) ističu da kvaliteta roditeljstva ovisi o razumijevanju dječje dobrobiti, ciljevima odgojno-obrazovne ustanove te prihvaćanju djece koja su aktivni sudionici. Dijete u obitelji prirodno i znatizeljno uči kroz stalne interakcije sa svojom okolinom.

„Razumijevanje dječje prirode i omogućavanje slobode djetetu povezani su sa socijalnim kontekstom, pedagoškim paradigama, javnim obrazovnim politikama, globalnim ekonomskim uvjetima i svjetonazorom.“ (Visković i Višnjić Jevtić, 2019, str. 10). Roditeljski autoritet je veoma važan za razvoj djeteta. U prva tri mjeseca života dijete se s majkom povezuje s obzirom na fiziološke potrebe. Osjetljiva majka usklađuje svoje potrebe prema djetetovu kako bi slijedila njegov autonomni ritam, navodi autorica Milanović (2014).

Prema Starc i suradnicima (2004), u drugoj polovici prve godine roditelji će nastojati biti model prosocijalnog ponašanja te voditi računa o sigurnosti prostora. Za drugu i treću godinu specifično je jasno postavljanje granica, kako bi dijete znalo što smije, a što ne, s obzirom na to da se u trećoj godini javlja faza prkosa. Od četvrte godine do polaska u školu roditelji će svoj autoritet uspješno pridobiti ako postignu da dijete razumije svoje osjećaje te da budu ispravan model djetetu u prevladavanju negativnih emocija, te ako dijete nauče razgovoru sa samim sobom. Socijalni uvjeti okruženja su poticajni kada postoji povjerenje, sigurna privrženost i poštovanje između djeteta i obitelji, uz afirmativnu, otvorenu i dvosmjernu komunikaciju. Ovi uvjeti ovise o faktorima kao što su kultura organizacije i osobnost pojedinaca uključenih u odgoj djeteta.

Miljak(2014) smatra kako obiteljsko ozračje nije posljedica djetetovog ponašanja, zdravlja ili osobina, već je oblikovano od strane odraslih. Na obiteljsko ozračje utječu partnerski odnosi roditelja, percepcija obiteljske stvarnosti i očekivanja.

Slunjski (2008) ističe da su roditelji ravnopravni sudionici odgoja i obrazovanja djece u vrtiću, koji funkcionira kao zajednica koja uči, te su glavni saveznici odgojitelja u postizanju kvalitete cjelokupnog vrtićkog života. Autoritet roditelja igra ključnu ulogu u razvoju djeteta. Također, važno je pridodati pažnju tome da okruženje značajno utječe na kvalitetna iskustva djece rane dobi, što direktno utječe na kvalitetu njihovog učenja.

4.1.1 Roditeljski stilovi

Prema Maleš (2011), ključna je emocionalna klima u komunikaciji roditelja s djecom. Oni razlikuju roditeljske metode, koje čine dio svakodnevnih roditeljskih aktivnosti, od roditeljskog stila, koji odražava stavove roditelja prema djeci. Postoje četiri glavna stila roditeljstva: autoritativni, autoritarni, popustljivi i ravnodušni. Autoritativni roditelji su pažljivi i brižni prema svojoj djeci, dok istovremeno postavljaju jasna pravila i očekivanja koja su u skladu s uzrastom i sposobnostima djeteta, a ponekad čak i nešto viša. Ovi roditelji također uzimaju u obzir dječje osjećaje, traže njihovo mišljenje i uvažavaju ga.

Roditelji koji pokazuju toplinu i poštovanje prema svojoj djeci imaju priliku razvijati svoju roditeljsku odgovornost. Djeca koja odrastaju u obiteljima s autoritativnim roditeljima obično su samopouzdana, sigurna u sebe, sklona preuzimanju rizika i posjeduju visoku razinu samokontrole. S druge strane, autoritarni roditelji karakteriziraju strogi nadzor uz manjak topline. Ovi roditelji često manifestiraju strogoću i postavljaju visoke zahtjeve, koristeći prijetnje i kazne za discipliniranje djece. Oni cijene poslušnost, poštovanje autoriteta i tradicionalne vrijednosti, dok zanemaruju dječje osjećaje i misli te ne nude objašnjenja za svoje odluke. Reakcija djece na takve roditelje nije dobra jer ih doživljavaju kao stroge i zahtjevne. Nezadovoljstvo, nesigurnost, uzrujanost, agresivnost ili povučenost su samo neki od negativnih ishoda ovog roditeljstva. Za razliku od autoritarnog stila, permisivni odnosno popustljivi roditeljski stil je potpuno suprotan.

Ovi roditelji izražavaju veliku ljubav i emocionalnu osjetljivost prema svojoj djeci, ali postavljaju premalo granica. Dok pružaju prihvaćanje i ohrabrenje, često zanemaruju potrebu djece za strukturom i osjećajem predvidivosti, što je ključno za njihovu sigurnost i stabilnost. Djeca ovih roditelja nemaju osjećaj odgovornosti, nesigurna su, nemaju samokontrolu, agresivna su ako ne dobiju što žele. Zadnji na redu su nezainteresirani, odnosno zanemarujući roditelji. Oni postavljaju malo ograničenja, no

s druge strane djeci ne pružaju dovoljno pažnje, zaokupljeni su sami sobom. Djeca takvih roditelja često su promjenjiva raspoloženja te su kasnije u životu sklona uzimanju droga i drugih opojnih sredstava. (Miljković, Rijavec, 2002).

Prema Milanović (2014), da bi djeca odrasla kao neovisne i odgovorne osobe, potrebno im je pružiti toplinu uz odgovarajući nadzor nad njihovim ponašanjem. Iako je nadzor važan u svim fazama djetetovog razvoja, odluke o tome gdje postaviti granice, koje ponašanje prihvatiti, tolerirati ili poticati, ne ovise samo o roditeljskim vrijednostima i stavovima, već i o dubokom razumijevanju razvojnih potreba djeteta.

4.2. Poticajno okruženje u vrtiću

Vrtićko okruženje igra ključnu ulogu u učenju djece. Stimulativno okruženje s visokim obrazovnim potencijalom potiče aktivno učenje kroz istraživanje i interakciju s vršnjacima i odraslima. Raznovrsnost materijala potiče djecu na rješavanje problema, postavljanje hipoteza, eksperimentiranje i izgradnju znanja. Važno je osigurati širok izbor materijala koji podržavaju neovisnost u učenju i odgovaraju različitim interesima i sposobnostima djece. Slunjski (2008) definira vrtić kao zajednicu koja uči te koja se kontinuirano razvija na svoj poseban način. Autorica naglašava da bi vrtić trebao poticati otvorenost uma kod djece i odraslih, ohrabrujući ih da istražuju, izražavaju ideje i otkrivaju nove perspektive. To stvara okruženje koje potiče inovativno razmišljanje i dublje razumijevanje svijeta i sebe. Ukratko, vrtić je dinamična zajednica učenja koja se neprestano razvija, prilagođava i napreduje. Autorica Mlinarević (2004) ističe humanističko-razvojnu koncepciju predškolskog odgoja koja se usredotočuje na zadovoljavanje osnovnih potreba djeteta, utječe na sve aspekte njegovog razvoja, poštuje njegovu jedinstvenost i osobni ritam te promiče humane vrijednosti. U okviru ovog pristupa, dijete je u središtu pažnje i prepoznaje se kao aktivni sudionik vlastitog razvoja, dok odrasla osoba djeluje kao podrška koja potiče dijete, uvažavajući njegove specifičnosti, razvojni ritam i prava. Ovaj pristup također ističe važnost razvijanja tolerancije, empatije i altruizma, vrijednosti koje odgojno-obrazovne institucije trebaju odražavati, iznosi Mlinarević (2004).

Miljak (1996) ističe da humanistički orijentirani predškolski kurikulum treba biti usmjeren na dijete i njegovu interakciju s vršnjacima, poticati dječju samostalnost i

kreativnost, omogućiti izbor i planiranje sadržaja te osigurati suradnju između odgojitelja i roditelja.

4.2.1. Uloga stručnog tima vrtića

Prema Slunjski (2008), vođenje vrtića kao zajednice koja uči treba se usmjeriti na stalno unaprjeđenje odnosa te osigurati povjerenje među ljudima, kao i stvoriti okruženje koje potiče kontinuirano učenje svakog sudionika u odgojno-obrazovnom procesu. Uloga vodstva je također osigurati materijalne i vremenske uvjete potrebne za neprekidan profesionalni razvoj zaposlenika i izgradnju kapaciteta vrtića za prilagodbu na promjene. Autorica naglašava da bi stručni djelatnici u vrtiću trebali kontinuirano analizirati i istraživati svoju odgojno-obrazovnu praksu kako bi je bolje razumjeli i na temelju tih uvida unaprijedili kvalitetu svog rada.

4.2.2. Uloga odgojitelja

U hrvatskom predškolskom sustavu odgojitelj ima značajnu autonomiju u pristupu djetetu i njegovoj obitelji. Očekuje se da aktivno razvija odnose s kolegama, istražuje nova područja i unaprjeđuje vlastite kompetencije. Kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa uvelike ovisi o odnosima koje odgojitelj gradi sa svim uključenim stranama te vještinama i osobinama koje razvija u svom radu. Došen Dobud (2005) ističe da odgojitelj kroz rad i stručno usavršavanje stječe nove vještine, a životno i profesionalno iskustvo oblikuju ga kao osobu. Prema istoj autorici, idealan odgojitelj je kreativan, empatičan, intelektualno aktivan i sposoban za inovacije. Kreativnost odgojitelja posebno je učinkovita kada uvažava djetetovu individualnost i pravo na vlastito iskustvo. Utjecaj odgojiteljeve kreativnosti na dijete ovisi o njegovoj sposobnosti da razumije djetetovu cjelokupnu situaciju, uključujući psihofizičko stanje i razvojnu fazu. U radu s djecom odgojitelj koristi razne materijale, partnerski pristup u igri i modeliranje ponašanja. Također pomaže djeci u uočavanju i rješavanju problema, prilagođavajući svoju podršku individualnim mogućnostima djeteta.

Slunjski (2020) ističe ključnu važnost procesa dokumentiranja u predškolskom odgoju. Odgojitelji kroz pažljivo promatranje djece i bilježenje zapažanja prikupljaju vrijedne informacije o njihovom razvoju. Na temelju tih prikupljenih podataka odgojitelji prilagođavaju svoje pristupe, nudeći djeci materijale koji predstavljaju primjeren izazov

za njihovu razinu razvoja. Kada se ukaže potreba, odgojitelji pružaju podršku djeci u svladavanju zahtjevnijih vještina. NKRPOO (2014) definira različite oblike dokumentiranja, među kojima su individualni portfelj, dječji radovi, samorefleksije djece, narativni opisi i bilješke o dječjim postignućima. Ovakvo sveobuhvatno dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa obuhvaća cjelokupni kontekst života djece i odraslih u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Slunjski (2020) dodatno naglašava kako različiti oblici dokumentiranja postaju moćno sredstvo za unaprjeđivanje odgojno-obrazovne prakse. Ovi alati omogućuju dublje razumijevanje individualnih i grupnih interesa, potreba i iskustava učenja. Hansen i suradnici (2006) ističu važnu ulogu odgojitelja u poticanju međusobnog poštovanja unutar dječje skupine. Jedan od ključnih načina na koji odgojitelji mogu podučiti djecu prihvaćanju i poštovanju drugih jest da sami budu primjer takvog ponašanja. Rano iskustvo poštovanja koje djeca doživljavaju od odraslih ima značajan utjecaj na razvoj njihovog samopoštovanja. Autori predlažu nekoliko metoda za iskazivanje poštovanja prema djetetu u grupi, uključujući čestu upotrebu djetetovog imena pri obraćanju, spuštanje na razinu djetetovih očiju tijekom komunikacije te dosljedno ispunjavanje obećanja danih djeci. Nadalje, naglašava se važnost svakodnevnog uvažavanja dječjih ideja i prijedloga. Odgojitelji bi trebali pohvaliti dječja postignuća i pažljivo slušati kada djeca govore. Slunjski (2008) naglašava da pažljivo promatranje djece i razumijevanje njihove logike može pridonijeti izgradnji dubljeg povjerenja u njihove sposobnosti. Ovo povjerenje u kompetencije djece pozitivno će utjecati na stvaranje kvalitetnijeg okružja te na cjelokupni odgojno-obrazovni pristup odgojitelja. U vrtićkoj zajednici koja se fokusira na učenje odgojitelji nastoje prepoznati i podržati prirodnu zainteresiranost i otkrića djece. Umjesto da se od djece očekuje samo memoriranje i reprodukcija informacija, odgojitelji se usmjeravaju na pružanje raznovrsnih i zanimljivih iskustava. Kvalitetu tih aktivnosti moguće je poboljšati postavljanjem poticajnih pitanja koja djecu usmjeravaju na ključne aspekte problema s kojim se trenutno bave. Važno je napomenuti da je odgojitelj više usmjeren na djecu nego na provedbu sadržaja aktivnosti. Ovakav pristup potiče aktivno sudjelovanje, omogućuje snažan doživljaj djece te potiče autentičan razvoj njihovih aktivnosti i njih samih. Autorica smatra da su uloge odgojitelja u poticanju učenja djece višestruke.

Odgojitelj osigurava raznoliko i obogaćeno okružje koje potiče djecu na različite aktivnosti i interakcije s vršnjacima. Nakon toga, pažljivo prati dječje aktivnosti kako bi ih temeljito razumio. Uključuje se u te aktivnosti kada je to potrebno, pritom nastojeći

ostati nenametljiv. Pomaže djeci u njihovim samostalnim aktivnostima i pri obavljanju zadataka koje sami ne mogu završiti. Dokumentira aktivnosti djece i koristi te podatke za planiranje novih i zanimljivih iskustava, podsjećanje djece na prethodne aktivnosti, pribavljanje novih resursa te za profesionalnu razmjenu s kolegama i roditeljima.

4.2.3. Poticajno vremensko okružje

Autorica Petrović-Sočo (2007) ističe bitnost fleksibilnosti i individualizacije u obrazovanju. Prema njenim riječima, vremensko strukturiranje treba biti okvir koji se prilagođava potrebama i interesima djece. Važno je održavati ritam aktivnosti, ali istovremeno uvažavati specifične potrebe svakog djeteta.

Slunjski (2006) također ističe važnost fleksibilnosti u vremenskoj dimenziji. Aktivnosti koje zadovoljavaju fiziološke potrebe, poput obroka, nužde i spavanja, kao i one vezane za učenje, trebaju biti fleksibilne. Oba autora ističu da vremensko strukturiranje u obrazovnom okružju ne smije biti rigidno, već prilagodljivo kako bi se odgovaralo na individualne potrebe djece. Time se postiže ravnoteža između održavanja dnevnog ritma i prilagođavanja individualnim razlikama među djecom. Djeca nalaze sigurnost i povjerenje u rutini jer redovno ponavljanje određenih aktivnosti u približno istom vremenskom okviru i prostoru stvara osjećaj ugone i zadovoljstva. Kada dijete zna što se od njega traži, osjećaj sigurnosti se povećava. Organizacija dana precizno određuje redoslijed, raspored i trajanje svih aktivnosti, uzimajući u obzir kronološku dob djece. Ova struktura treba biti usklađena s njihovim potrebama i prirodnim ritmom, a vrijeme u odgojno-obrazovnim ustanovama treba biti fleksibilno i prilagođeno individualnom režimu svakog djeteta.

4.2.4. Potencijalno prostorno-materijalno okružje

Prostorna organizacija vrtića ima ključnu ulogu u oblikovanju kvalitete društvenih interakcija među djecom, kao i između djece i odgojitelja. Stoga, prostor u vrtiću treba biti dizajniran tako da potiče susrete, komunikaciju i interakciju među djecom. Također, treba omogućiti slobodno kretanje, što je prirodno za djecu u ranoj dobi. Važan kriterij za kvalitetu prostornog okružja vrtića je nivo udobnosti koji pruža djeci.

Prostorno okružje treba biti ugodno i nalik obiteljskom, s obzirom na to da djeca provode značajan dio svog djetinjstva u vrtiću. Često su u vrtiću više nego kod kuće,

stoga je važno da vrtićko okruženje bude ugodno i pruža osjećaj dobrodošlice. To se može postići tako što će vrtić biti uređen tako da svatko može pronaći opušteno, ugodno i sigurno mjesto za odmor, razonodu i druženje (Slunjski, 2008.).

Što se tiče interakcije djece s materijalima, Petrović-Sočo (2007) ističe kriterije koje primjenjuju vrtići Reggio, koji u proces izgradnje objekata uključuju arhitekte, dizajnere i odgojitelje. Ti kriteriji obuhvaćaju cjelokupnu mekoću, multisenzorijalnost, epigenezu prostora, poticanje društvenosti i zajedništva te harmoničnost. Slunjski (2006) navodi kako je kvalitetno prostorno-materijalno okruženje neizostavna tvrdnja kvalitetnog življenja, odgoja i učenja djece u vrtiću. Navodi kako bi zidovi dnevne sobe, kao i drugih prostora trebali biti lišeni kiča i neestetskih detalja. Najbolje bi bilo kada bi na njima bili izloženi radovi djece. Okruženje bi trebalo biti raznoliko i poticajno, s toplom atmosferom dobrodošlice, gdje svako dijete ima svoj prostor, te mjesto za zajedničku interakciju s vršnjacima.

Prema Slunjski (2008), igračke su bitna dimenzija stvaranja potencijalnog okruženja za dječju igru. Igračka je dio poticajna pedagoškog okruženja te su kao takve odgojni element. Prostor se smatra „trećim odgojiteljem“, dok je okruženje vrtića temelj učenja. Brojna istraživanja potvrđuju kako fizički kontekst ima utjecaja na učinkovitost kvalitetne socijalne interakcije te oblikuje ozračje u kojem djeca borave, stavljajući u prvobitni plan odgojno-obrazovni potencijal ustanova ranog i predškolskog odgoja. Na temelju procjene, prostor se prilagođava potrebama djeteta, uključujući arhitektonska rješenja, uređenje, raspored unutar zgrade i organizaciju soba za dječji boravak po centrima, kao i pristupačnost poticaja i materijala. Sve to ovisi o zaključcima, vrijednostima, gledištima i obrascima ponašanja odraslih. Materijalno okruženje treba biti osmišljeno tako da potiče komunikaciju među djecom, interakciju s predmetima i ima obrazovnu svrhu. (Petrović-Sočo, 2007).

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, raznovrsnost materijala i njihova stalna dostupnost podržavaju neovisnost i slobodu učenja kod djece. Poticajno okruženje u vrtiću omogućava djeci svakodnevne interakcije s različitim sadržajima učenja, kao što su glazbeni, jezični, matematički, prirodoslovni i drugi. Ključno je pružiti osjećaj pripadnosti i dobrodošlice tako što će okruženje i pedagoški procesi odražavati raznovrsnost svih djece i njihovih obitelji. (NKRPOO, 2014).

4.2.5. Centri aktivnosti

Profesionalno okružje prostorne cjeline vrtića ima ulogu poticanja grupacije djece u manje skupine i tako osigurava kvalitetne interakcije. (NKRPOO, 2014). Soba dnevnog boravka treba omogućiti slobodno kretanje, s organiziranim centrima aktivnosti koji omogućuju djeci jednostavan prijelaz između različitih zona i dovoljno prostora za raznovrsne aktivnosti. Da bi se potaknula samostalnost djece, važno je omogućiti im da djeluju neovisno, što uključuje prilagodbu prostora tako da su svi materijali i alati lako dostupni i da ih djeca mogu koristiti bez pomoći odraslih. Raznovrsni sadržaji koji potiču simboličku igru i povezuju različite centre mogu poboljšati interakciju među djecom. Također, treba osigurati miran kutak za one koji žele privatnost, kao i područje za okupljanje većeg broja djece. Preglednost prostora važna je za sigurnost i udobnost i djece i odgojitelja.

Pri oblikovanju centara treba se voditi računa o razvojnoj i individualnoj potrebi djece, kao i njihovim interesima. Prema Slunjski (2006), centri aktivnosti dijele se na centar građenja, obiteljski centar, likovnu umjetnost, istraživanje, matematiku i glazbu. U centru građenja djeca koriste razne materijale za konstrukciju, poput plastičnih kocaka, papirnih tuljaca i stiropora, koje transformiraju u dvorce, tunele i mobitele. Ovaj centar je izuzetno privlačan zbog svoje dinamičnosti, kreativnosti i zabave. Aktivnosti u njemu potiču motoričke vještine, suradnju, razmjenu ideja i kritičko razmišljanje. Djeca se susreću s izazovima koje rješavaju, čime se razvija njihov kognitivni razvoj i razumijevanje dimenzija, visine, težine i oblika. Faze kroz koje djeca prolaze u građenju su:

Nošenje – prijenos kocaka s mjesta na mjesto. Redovi – slaganje vodoravnih ili okomitih nizova. Premošćivanje – povezivanje dviju kocaka trećom, ostavljajući prolaz. Zatvoreni oblici – slaganje kocaka koje zatvaraju prostor. Ukrasni uzorci – simetrične i šareno posložene konstrukcije. Kako stječu vještine, djeca počinju imenovati svoje građevine prema njihovoj namjeni. Dolazimo do završne faze građenja, gdje djeca imenuju svoje građevine i koriste ih u igri. Konstrukcije postaju stvarne strukture koje djeca uključuju u dramske igre. Kao što je ranije spomenuto, aktivnosti građenja i strukturiranja potiču interakciju među djecom, suradnju i rješavanje problema, čime se razvijaju njihove društvene vještine i govor. Obiteljski centar osmišljen je tako da podsjeća na dom, s elementima koji su djeci poznati. Ovdje djeca mogu istraživati i

izražavati svoje dojmove o svakodnevnom životu oponašajući odrasle. Centar može predstavljati kuhinju, frizerski salon, trgovinu ili cvjećarnicu, što potiče simboličku igru i igru uloga, karakteristične za rano djetinjstvo. Vjerodostojni materijali dodatno obogaćuju ovu igru.

Prema Duran (2011), igra uloga predstavlja aktivnost u kojoj dijete, koje želi sudjelovati u društvenom životu odraslih, preuzima odraslu ulogu i kreira igrane situacije tako što prenosi značenje s jednog objekta na drugi, te imitira aktivnosti odraslih, uključujući njihove motive, ciljeve i norme. Tijekom igre u obiteljskom centru, djeca prikazuju svoje emocije, nade, strahove, a ponekad i bolne uspomene. Ova vrsta igre često se širi i na druge centre. Prostor obiteljskog centra trebao bi biti dovoljno prilagodljiv kako bi se mogao uskladiti s promjenama koje proizlaze iz interesa djece, ali također treba biti ograden kako bi se jasno identificiralo tko sudjeluje u igri, te da bude vidljiv i lako dostupan ostaloj djeci. U likovnom centru djeca trebaju imati mogućnost slobodnog likovnog izražavanja. To se postiže osiguravanjem raznih potrošnih materijala, uvođenjem novih likovnih tehnika, prikazivanjem umjetničkih djela i izlaganjem dječjih radova. Kroz ove aktivnosti, djeca razvijaju inovativnost i znatiželju, kao i ljubav prema tradiciji i umjetnosti. Centar se često nalazi blizu sanitarnog čvora zbog praktičnosti. Likovni centar također potiče emocionalni razvoj, omogućujući djeci da izraze svoje emocije i iskustva kroz umjetnost bez upotrebe riječi, djelujući kao ventil za negativne emocije. Stvaranje vlastitih umjetničkih djela pruža djeci osjećaj ponosa, samopouzdanja i moći (Hansen i sur., 2006).

Različite likovne tehnike razvijaju finu motoriku, poput hvatanja olovke, kista, tuša ili spužvice, dok likovne aktivnosti općenito potiču i grubu motoriku kroz kretanje. Socijalni razvoj se potiče kroz rad u parovima ili grupama, dijeljenje i izmjenu materijala te poštovanje tuđih ideja. Likovne aktivnosti također doprinose kognitivnom razvoju i razvoju govora kroz opisivanje radova i upoznavanje novih pojmova vezanih za likovne tehnike i pribor. Djeca prepoznaju svoja imena uz radove i postupno ih sama počinju pisati. Djeca rane dobi prirodno su usmjerena na istraživanje, otkrivanje i eksperimentiranje, pri čemu je unutarnja motivacija ključna. Uz unutarnju motivaciju, vanjski poticaji kao što su promatranje, poticanje i pozitivne povratne informacije igraju važnu ulogu (Došen Dobud, 2005).

U centru istraživanja djeca imaju pristup materijalima koji im omogućuju proučavanje različitih fenomena i svojstava materijala. Ova istraživanja mogu se odvijati u unutarnjim i vanjskim prostorima. Prema Došen Dobud (2005), raznovrsnost dječjeg

okružja ključna je za razvoj bogatih iskustava istraživanja, otkrivanja i izražavanja. Temeljni materijali poput vode, pijeska, gline, tijesta i magneta omogućuju različite interakcije, dok pomoćni alati kao što su posudice, nožići i lijevci pomažu u manipulaciji tim materijalima. Kako bi se zadovoljile razvojne potrebe djece, važno je redovito obogaćivati centar novim materijalima i alatima u odgojnom procesu. Pisanje i čitanje se usvajaju kroz školsku nastavu. U ustanovama za rani i predškolski odgoj djeca usvajaju osnovne vještine čitanja i pisanja. Uspostava centra za predčitalačke i predčitačke vještine može biti korisna ne samo u predškolskoj fazi, već i u svim fazama razvoja djece. Prema istraživanju Hansen i suradnika (2019), takav centar treba uključivati različite zone poput kutka za pisanje, knjižnice, stola za izradu knjiga i prostora za slušanje. Prostor za pisanje treba biti opremljen različitim vrstama papira i pisaćim priborom, a također bi trebao biti redovito ažuriran i obogaćen novim materijalima.

Knjige u knjižnici trebaju biti postavljene na način koji je zanimljiv i dostupan djeci, s raznovrsnim sadržajem koji odgovara različitim razinama pismenosti, uključujući slikopriče, slikovnice, informativne knjige, pjesme i biografije. U dijelu namijenjenom izradi knjiga potrebno je osigurati materijal za izradu kao što su papir, pribor za pisanje i crtanje, spajalice i bušilice za papir. Ovaj prostor omogućava djeci da se izraze kao autori, stvarajući vlastite priče i ilustracije. Također, centar treba imati udoban prostor za slušanje, s mjestom za sjedenje i audiosnimkama. Kontinuirana izloženost različitim jezičnim stimulansima i novim iskustvima pomaže djeci u socijalnoj integraciji i daljnjem razvoju.

4.2.6. Poticajno okružje uz vršnjake

Jurčević Lozančić (2016) govori o tome kako djeca vrlo rano izražavaju svoju prirodnu potrebu za druženjem i stvaranjem prvih prijateljstava, pa tako u određenom razdoblju svoga djetinjstva znaju imati zamišljenog prijatelja. Autorica objašnjava kako je to zbog toga što imaju izraženu maštu koja im pripomaže da na zanimljiv način zadovolje svoje emocionalne i društvene potrebe. Kod djece se prvi socijalni odnosi javljaju oko treće godine života.

Klarin (2006) ističe da se u ranom djetinjstvu javlja interes za socijalnu interakciju s vršnjacima. U tom razdoblju dijete prolazi kroz dvije faze socijalnih odnosa. Prva faza

je faza egocentrizma, u kojoj dijete ne razlikuje svoje perspektive i osjećaje od onih drugih, što može otežati razumijevanje i rješavanje konflikata. Prijateljstvo je u ovoj fazi povezano s igrom i traje onoliko koliko traje igra. Druga faza se dostiže u predškolskoj dobi, kada dijete počinje razumijevati tuđe osjećaje i perspektive. Prijatelj postaje više od suigrača, postaje suradnik koji je spreman pomoći ili učiniti nešto lijepo za dijete (Klarin, 2006).

Starc i suradnici (2004) detaljno opisuju društvene nivoe igre kod djece. U početku, dijete promatra igru drugih bez aktivnog sudjelovanja. Nakon toga, dolazi faza samostalne igre, gdje se dijete igra nezavisno, bez interakcije s drugom djecom. S vremenom, dijete prelazi na usporednu igru, gdje se igra pored druge djece koristeći slične materijale, ali bez suradnje. Ova vrsta igre javlja se između prve i druge godine života, a karakterizira je sve češća pojava usklađenog ponašanja. Kada dijete počne prihvaćati prisutnost druge djece kroz kontakt očima, ulazi u fazu usporedno-svjesne igre. S daljnjim prihvaćanjem prisutnosti drugih, povećava se kontakt poput smješkanja i započinjanja razgovora.

Mendeš i suradnici (2020) spominju kako se popularnost odnosi na odnos druge djece prema djetetu, te se opisuje i ističe dvije dimenzije, a to su prihvaćanje i odbijanje. S druge strane prijateljstvo daje svoj važan doprinos socijalnoj kompetenciji jer pretpostavlja uzajamni odabir utemeljen na ljubavi i simpatiji dvoje ili više djece. Važno je naglasiti kako popularna djeca dobivaju dosta više prilika za stjecanje prijateljstava jer se u većini slučajeva sviđaju drugoj djeci. Omiljena predškolska djeca uspješno potiču i održavaju interakciju drugom djecom, pokazuju osjetljivost na potrebe i želje drugih te s lakoćom rješavaju novonastale sukobe. Za tu se djecu može reći kako imaju razvijene socijalne vještine. S druge strane, Greenspan i Lewis (2004), govore o socijalnom usamljenosti. Ona se prepoznaje u teškoćama djeteta da se pridruži ostaloj djeci i emocionalnoj usamljenosti koja podrazumijeva kontinuirani osjećaj neznanja u uspostavljanju i održavanju prijateljskih odnosa. Povučeno je dijete često zaokupljeno vlastitim mislima i idejama pa nerijetko nije prisutno u danom trenutku. Greenspan i Lewis (2004). spominju kako je povučenoj djeci ugodnije okretati svoje osobne maštarije u unutarnjem svijetu nego djelovati u stvarnosti. Način na koji dijete doživljava sebe često je povezan s načinom na koji doživljava druge, te svi u djetetovom okružju sudjeluju u djetetovom stavu o sebi i drugima. Time čine polazne pretpostavke na kojima se temelji njegovo doživljavanje i ponašanje. Važni kriteriji za predškolska

prijateljstva su spol i životna dob djece, sličnost, međusobni interesi te se uglavnom radi o istospolnim prijateljstvima.

4.2.7. Socijalne kompetencije

Autorica Jurčević Lozančić (2016) navodi kako socijalizacijski odnosi nastaju kao proizvod suživota djeteta s drugima, najprije u obitelji gdje se kreću od dijade majka – dijete odnosno roditelji – dijete preko obiteljskog sustava do vrtića odnosno predškolske ustanove, pa nadalje. Kada bismo socijalizaciju objasnili u jednoj definiciji, to bi bio dugotrajan, složeni proces u kojem pojedinac u svakodnevnim interakcijama s društvenom okolinom razvija i oblikuje ponašanje, stavove, običaje. Važni čimbenici u socijalizaciji su obitelj, društvo, prijatelji. Socijalizacija traje cijeli život. Čovjek tijekom različitih životnih razdoblja stalno preuzima nove životne uloge. Roditelji i obitelj imaju ulogu u djetetovoj socijalizaciji, ali utjecaj okoline, kao i djetetovo ponašanje igraju također veliku ulogu. Odgojitelj, kao i sama predškolska ustanova, imaju veliku ulogu u osobnosti djeteta i njegovu uspješnu ili manje uspješnu socijalizaciju. Iz interakcije djece s dijelovima okruženja te, posebice, s drugom djecom bliske dobi stvaraju se socijalizacijski odnosi. Dječje osamljivanje u igri najčešće ima uzrok u socijalizacijskom kontekstu njegova djelovanja. Dječju paralelnu djelatnost, kao naizgled vrstu nižeg oblika socijalizacijskih odnosa u djelovanju, također shvaćamo u sklopu djetetova ukupnoga, pa i socijalizacijskog razvoja (Starčević i suradnici, 2004). Prema Jurčević Lozančić (2016), djeca predškolske dobi trebaju biti poticana na razvoj vještina u socijalnim, tjelesnim i kognitivnim područjima. Važno je omogućiti djeci da provode vrijeme s vršnjacima koji imaju različite stupnjeve razvoja i kompetencija. Ključni fokus treba biti na promatranju različitih ponašanja među dobnim skupinama kao pozitivnih primjera za učenje i usavršavanje socijalnih kompetencija. Važan faktor u socijalizaciji svakako ima i igra, koja je primarna djetetova aktivnost.

Prema Berk (2008), kroz igru dijete bolje upoznaje sebe, život i svijet okoline te svojim aktivnim sudjelovanjem uljepšava, potiče i oživljava svoju okolinu. Kada se govori o važnosti igre za poticanje razvoja socijalne kompetencije, potrebno je istaknuti kako je promatrajući djecu u zajedničkoj igri vidljivo da su neka djeca orijentirana prema natjecateljskom ponašanju, druga su usmjerena prema suradnji ili međusobnom pomaganju.

Jurčević Lozančić (2016) navodi kako je iz pedagoške perspektive potrebno naglasiti značaj zajedništva ne samo zbog ishoda zajedničke igre, nego i zbog pojedinih procesa koji se događaju unutar igre koji se prepoznaju u uspješnom donošenju i usklađivanju zajedničkih odluka koje uvijek prethode željenim rezultatima. U zajedništvu s drugima djeca međusobno uče upravljati mnogim ponašanjima i osjećajima te tako njihov međusobni odnos postaje bogatiji i stabilniji. Time se želi ponovno naglasiti kako je nemoguće postati socijalno kompetentan i djelotvorno funkcionirati u određenoj zajednici bez adekvatne uporabe socijalnih vještina.

4.2.8. Suradnja roditelja i odgojno-obrazovne ustanove

Milanović i sur. (2014) ističu da su za ostvarivanje uspješnog partnerstva između odgojitelja i roditelja neophodni obostrano povjerenje, otvorenost i tolerancija. Ako obje strane surađuju, dobivaju važne informacije koje će regulirati njihovo buduće odgojno djelovanje, pružajući temelj za dogovor, suradnju i razgovor. Autorica naglašava važnost omogućavanja izražavanja stavova i mišljenja, bilo individualno ili u grupi, te pridavanje važnosti izraženim stavovima, uz jasno pokazivanje da su shvaćeni. Ključne karakteristike suradničkog odnosa uključuju poštovanje, poticanje, sakupljanje, primanje i dijeljenje informacija, logičko zaključivanje te zajedničko iskustvo radosti, straha i tuge. Suradnja između odgojitelja i roditelja u dječjem vrtiću uspostavlja se kroz razne oblike komunikacije. Ona se može podijeliti na tradicionalne i suvremene metode suradnje. Tradicionalni oblici uključuju individualne razgovore, roditeljske kutke, kreativne radionice, roditeljske sastanke, dane otvorenih vrata te informiranje i motivaciju putem letaka. Na roditeljskim sastancima odgojitelji i stručni tim trebali bi roditeljima osvijestiti važnost poticajnog okruženja za djecu i njihovu ključnu ulogu u tom procesu. Treba ih aktivno uključivati i informirati o aktivnostima koje djeca provode u vrtiću. Roditelji mogu sudjelovati u uređenju prostora ili vrta zajedno s djecom i odgojiteljima te se tako povezivati kroz zajedničke aktivnosti poput izrade ili prikupljanja predmeta za uređenje vrtića, provodeći vrijeme sa svojom djecom. Suvremeni pristupi radu s roditeljima naglašavaju njihovo uključivanje u odgojne skupine kao ravnopravnih sudionika u procesu učenja djece (Ljubetić, 2011). Prema Višnjić Jevtić i suradnicima (2018), prihvaćanje ovakvog suradničkog pristupa od strane odgojitelja rezultira realnijim očekivanjima roditelja, jačim osjećajem pripadnosti

vrtiću, aktivnijim sudjelovanjem u odrastanju djece, te boljim razumijevanjem vrtićke situacije, što vodi do realnijeg pogleda na rad odgojitelja i aktivnosti u vrtiću. Zaposleni roditelji, kao i oni koji rade izvan mjesta stanovanja, često se suočavaju s izazovima u uključivanju u vrtićke aktivnosti. Također, roditelji koji ne prepoznaju važnost suradnje propuštaju priliku za kvalitetno sudjelovanje u radu vrtića i brojne prednosti koje ta uključenost donosi. Stoga će kompetentan odgojitelj s razvijenim digitalnim vještinama iskoristiti tehnologiju kako bi putem suvremenih modaliteta suradnje dopro do svih roditelja. Kompetentan odgojitelj također kontinuirano traži nove načine za izgradnju suradničkog odnosa, bez nametanja, nudeći roditeljima različite mogućnosti, dok roditelji sami biraju način suradnje koji im najbolje odgovara (Ljubetić, 2011).

Slunjski (2008) naglašava da su roditelji u vrtiću, koji funkcionira kao zajednica koja uči, ključni partneri u oblikovanju cjelovitih učenja i u razumijevanju djece. Oni ravnotežno sudjeluju u procesu odgoja i obrazovanja i predstavljaju glavne suradnike odgojiteljima u postizanju visoke kvalitete boravka djece u vrtiću.

Autorica ističe da kvalitetna komunikacija omogućava odgojiteljima i roditeljima da steknu sustavno razumijevanje djece koje nijedna strana ne bi mogla postići samostalno. Razmjena iskustava između njih dovodi do zajedničkog stvaranja „šire slike o djetetu“, što znači cjelovitije razumijevanje djeteta. Vrtić treba svakim svojim postupkom pokazati roditeljima da su dobrodošli te ih prihvaćati i uvažavati. Roditelji mogu posjetiti vrtić kad god to žele, promatrati djecu u aktivnostima i družiti se s njima. Dokumentacija je od iznimne važnosti za partnerstvo roditelja i vrtića jer roditeljima omogućuje pregled različitih odgojno-obrazovnih aktivnosti koje se događaju u vrtiću. Te aktivnosti su važne kako bi roditelji mogli pratiti napredak svog djeteta, način na koji uči, komunicira s drugom djecom i slično. Važno je napomenuti da dokumentacija treba biti stalno dostupna roditeljima i djeci, što ovisi o cjelokupnoj organizaciji vrtića i stavu odgojitelja prema povezivanju s roditeljima.

5. ZAKLJUČAK

Kroz ovaj rad se jasno ističe vrlo važna uloga obitelji, odgojitelja, prostora, vremena te cijele odgojno-obrazovne ustanove, kao i njihova suradnja, na kvalitetno i poticajno okružje djeteta. Svaki od tih čimbenika na svoj jedinstven način doprinosi kvalitetnom odgoju i obrazovanju djece rane dobi. Važno je naglasiti kako je i njihova međusobna povezanost također od iznimne važnosti. Obitelj postavlja temelje za emocionalno i socijalno funkcioniranje djeteta. Kvaliteta djetetove obitelji oblikuje djetetovu percepciju svijeta. Vrtić pak nudi učenje izvan obiteljskog doma. Potiče dječju znatiželju, kreativnost te samostalnost, pripremajući ih tako za buduće životne izazove. Ključnu ulogu u djetetovom obrazovnom procesu u vrtiću igraju odgojitelji. Njihova kompetentnost i stručnost oblikuju kvalitetu djetetova iskustva. Igranje s vršnjacima potiče kod djece prosocijalno ponašanje i empatiju, što je, uz dobro razvijene socijalne vještine, preduvjet za stvaranje prvih prijateljstava. Prostorno-materijalni te vremenski uvjeti također igraju važnu ulogu. Naglašavaju potrebu za fleksibilnošću, te dobrim funkcioniranjem ukazuju na ispunjenje dječjih potreba. Najvažnije od svega je da se svi čimbenici potrebni za pravilan dječji razvoj i poticajno okružje međusobno upotpunjuju te da sve strane surađuju kako bi osigurali optimalne uvjete za razvoj djece, postavljajući temelje za njihov budući uspjeh i dobrobit.

6. LITERATURA

1. Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap
2. Čudina-Obradović, M., Starc, B., Profaca, B., Letica, M., Pleša, A. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Golden marketing-tehnička knjiga
3. Došen Dobud, A. (2005). *Malo dijete-veliki istraživač*. Alinea
4. Došen Dobud, A. (2016). *Dijete-istraživač i stvaralac*. Alinea
5. Duran, M. (2011). *Dijete i igra*. Naklada Slap
6. Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*. Školska knjiga
7. Greenspan, S. I., Lewis, D. (2004). *Program emocionalnog poticanja govorno-jezičnog razvoja*. Biblioteka Logopedija
8. Hansen, K., A., Kaufmann, R. K., Burke Walsh, K. (2006). *Kurikulum za vrtiće: Razvojno prumjereno program za djecu od 3 do 6 godina*. Korak po korak
9. Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranom djetinstvu*. Učiteljski fakultet sveučilišta u Zagrebu
10. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelj, vršnjaci, učitelji: kontekst razvoja djeteta*. Naklada Slap
11. Kukovec, S. (2023). *Razvoj fine motorike*. Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje. 6 (11), 3-5.
12. Ljubetić, M. (2011). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole*. Školska knjiga
13. Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Filozofski fakultet Sveučilišta, Zavod za pedagogiju
14. Mendeš, B., Marić, Lj., Goran, Lj. (2020). *Dijete u svijetu igre*. Golden marketing
15. Milanović M., Čudina-Obradović, M., Maleš, D., Miljević-Ridički, R. (2014). *Pomozimo im rasti: Priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Golden marketing-Tehnička knjiga
16. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Izvor
17. Miljković, D., Rijavec, M. (2002). *Razgovori sa zrcalom*. IEP
18. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
19. Mlinarević, V., (2004). *Vrtićko okruženje usmjereno na dijete*. Život i škola: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/183458.Vrtino_okruzenje_usmjereno_na_dijete%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/183458.Vrtino_okruzenje_usmjereno_na_dijete%20(1).pdf) Str.112-117.
Pristupljeno: 18. srpnja 2024.
20. Petrovič-Sočo B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup*. Mali profesor
21. Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma; u vrtiću-organizaciji koja uči*. Mali profesor
22. Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić: zajednica koja uči: mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Spektar Media

23. Slunjski, E. (2020). *Izvan okvira 5: Pedagoška dokumentacija*. Element
24. Višnjić Jevtić, A. (2018). *Izazovi suradnje*. Alfa
25. Visković, I., Višnjić Jevtić, A. (2019). *Je li važnije putovati ili stići: Prijelaz djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno-obrazovne institucije*. Alfa

Zahvala

Veliku zahvalnost iskazujem svojoj mentorici dr. sc. Editi Rogulj, doc., te sumentorici Anabeli Kunert, prof., koje su mi pružile mogućnost pisanja ovog završnog rada te ga svojim profesionalnim savjetima unaprijedile.

Također, zahvaljujem svim svojim profesorima i kolegama koji su mi u ove tri godine bili velika podrška i uz koje sam stekla potrebno iskustvo te sjajnu podlogu znanja, koje ću kroz život nadograđivati.

Zadnje, ali ne i manje važno, iskazujem zahvalnost svojim roditeljima, sestrama i prijateljima, koji su uvijek bili tu uz mene. Oni su zaslužni za svaki moj uspjeh. Gurali su me naprijed svojom neizmjernom podrškom, velikom ljubavi i strpljenjem.

Izjava o samostalnoj izradi završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
